

N:o 30.

Af herr **Sjöcrona**, angående ändring af §§ 13, 14, 16, 17, 19 och 20 riksdagsordningen.

Uti den af mig vid sistlidet års riksdag framlagda motion (n:o 44) anförde jag följande:

»Om det är en obestridlig sanning, att hvarje rättighets utövande är beroende däraf, att vissa villkor och förutsättningar äro uppfyllda, så lärer väl denna grundsats gälla äfven i fråga om åtnjutande af så kallad politisk rösträtt. Det finnes väl ej heller något civiliseradt folk, hvars alla ur minderårighetsåldern utträdde medborgare äro politiskt röstberättigade utan villkor eller förbehåll. Verklig »allmän rösträtt» kan således lika litet i vårt land som i andra länder förekomma på annat sätt, än att hvarje medborgare må *kunna* förvärfva denna rätt utan afsevärd svårighet. Men i sådan mening hafva vi enligt nu gällande riksdagsordning i vårt land haft allmän rösträtt alltsedan år 1866, såvidt angår landets manliga befolkning. Den nu på dagordningen stående »rösträttsfrågan» gäller således, beträffande män, icke införande af någon ny grundsats, utan allenast ändring af föreskrifterna angående de villkor och förutsättningar, som skola af enhvar uppfyllas för att rösträtten eller valrätten må anses förvärfvad. Nu gällande föreskrifter i detta ämne voro redan, då riksdagsordningen tillkom, icke synnerligen svåra att fullgöra och hafva genom penningvärdets fall och ökning af priset på arbete blifvit i högst väsentlig mån mindre betungande än förut. »Förmögenhets»-census är ingalunda därigenom stadgad. Det fordras allenast, bland andra villkor, ådagalagd förmåga att genom arbete förvärfva en viss ej alltför högt beräknad årsinkomst med däraf följande

skatteplikt. Dock synes numera den mening ganska allmänt göra sig gällande, att nämnda föreskrifter böra ytterligare lindras och därigenom en väsentlig ökning af valmännens antal åstadkommas.

Bland de förslag, som tid efter annan framkommit i detta hänseende, synes det, som varit och ju ännu är uppställt å det så kallade liberala samlingspartiets program, hafva tillvunnit sig en betydande anslutning. Därmed öfverensstämmer i hufvudsak det förslag, som af konstitutionsutskottet framlades vid 1902 års riksdag. Detta sistnämnda förslag hade ock sannolikt blifvit antaget såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling, om icke i sista stunden framkommit förslag rörande den skrifvelse, som blef af Riksdagen antagen mot betydande minoriteter i bägge kamrarna.

Jag tror mig icke begå ett misstag, om jag påstår, att till åstadkommande af denna skrifvelse medverkade två hvarandra alldeles motsatta åsikter, den ena deras, som önskade rösträtt, så vidt möjligt, utan uppfyllande af några villkor och förutsättningar, den andra deras, som hoppades att mot upphäfvande af villkoret om skatteplikt få införda andra förbehåll, så att de befara de vådorna af valrättens utsträckning kunde därigenom undanröjas.

Att döma af uttalanden vid talrika folkmöten, synas den förstnämnda åsiktens anhängare ingalunda allmänt känna sig tillfredsställda med det förslag, som Kungl. Maj:t nu på grund af Riksdagens skrifvelse framlagt. För tillgodoseende af den andra åsiktens kraf innehåller förslaget åter intet annat än föreskrifterna om så kalladt proportionellt valsätt. Enhvar, som något känner förhållandena i vårt land och öfverväger de för frågors afgörande inom Riksdagen gällande bestämmelser, bör dock kunna med lätthet inse, att, om än den nu föreslagna valmetoden må anses utgöra en tillfredsställande lösning af ett matematiskt problem, densammas användande icke kan i nämnvärd om ens någon mån åstadkomma hvad därmed åsyftas och i hvarje fall icke utgör något värn mot de verkliga eller inbillade vådorna af rösträttens utsträckning.

Om således hvarken den ena eller den andra åsiktens anhängare kunna antagas vara till freds med det förslag, som i enlighet med Riksdagens ingalunda enhälligt framställda begäran nu blifvit underställt Riksdagens pröfning, så synes skäl vara för handen att ånyo taga under ompröfning konstitutionsutskottets förutnämnda förslag. Jag, som år 1902 yttrade mig och röstade för detta förslag, anser mig åtminstone lika skyldig som berättigad att nu återupptaga det samma.

Dock vill jag, enligt hvad jag redan år 1902 antydt, däri föreslå en icke oväsentlig ändring, den nämligen att kommunalt röstberättigad kvinna också må erkännas vara politiskt röstberättigad. Rättvisan häri har aldrig egentligen blifvit bestridd och synes vara så självklar och uppenbar, att särskilda skäl därför icke behöfva åberopas. Konstitutionsutskottet vid 1902 års riksdag, som erkände denna tanke »vara ur teoretisk synpunkt tilltalande», förklarade sig dock sakna anledning att biträda då framställt förslag i ämnet, enär detsamma skulle »innebära införande i vår offentliga rätt af en ny princip, som ännu ej vunnit tillämpning i andra länder», och skulle åstadkomma »en på många förhållanden inverkan omdaning af vårt politiska system». Hvad utskottet sålunda anført kan möjligen äga tillämpning i fråga om *valbarhet* för kvinna, men saknar allt berättigande i afseende å endast *valrätt*. Särskild »utredning» rörande denna fråga torde icke vara erforderlig. Ty är det rättvist, att kommunalt röstberättigad kvinna har politisk rösträtt, så bör naturligtvis denna rätt henne tillerkännas, ehvad antalet af de därigenom tillkommande röstberättigade blifver större eller mindre.

Enligt konstitutionsutskottets berörda förslag skulle från valrätt vara utesluten den, »som vid utgången af någotdera af de två senaste kalenderåren ännu icke erlagt de utskylder till staten eller kommun, hvilka rätteligen bort under det året erläggas». Emot denna bestämmelse anmärktes, att mistning af valrätten för tre år skulle utgöra ett alltför hårdt och ojämnt drabbande straff för medborgare, som i öfrigt samvetsgrant fullgjort sina plikter mot stat och kommun, men som ett år af valperioden af kanske rent tillfällig anledning kommit att häfta för ett ej inom föreskrifven tid inbetaladt skattebelopp, måhända af ganska ringa värde. Jag anser likväl det hufvudsakliga af den föreslagna bestämmelsen lämpligen böra bibehållas. Men som den framställda anmärkningen icke saknar ett visst berättigande, har jag åt bestämmelsen gifvit en förändrad affattning, hvarigenom den uttalade betänkligheten undanröjes.

Såsom skäl för förslaget i fråga om köpingars och municipalsamhällets öfverförande till stadsvalkretsarna åberopade utskottet, att »nämnda samhällen likna otvifvelaktigt i flera hänseenden de mindre städerna, och deras intressen göra dem äfven mera likställda med städerna än med landsbygden». Detta skäl är obestriddligen alldeles riktigt och gäller om alla köpingar och municipalsamhällen, ehvad folkmängden uppgår till eller understiger ett tusen personer. Alla köpingar och municipalsamhällen böra därför utan undantag i fråga om riksdagsmanna-

val såsom stad anses. Afsevärda svårigheter kunna icke gärna härigenom förorsakas vid valkretsindelningen. Inom Skaraborgs län kunna exempelvis mycket väl till en valkrets sammanföras köpingen Tidaholm, hvars folkmängd uppgår till omkring 4,000 personer, med tre af länets sex städer, samt köpingarna Vara och Grästorp jämte municipalsamhället Töreboda, hvilka hvar för sig räkna mindre än tusen invånare, med de öfriga tre städerna.

Emot konstitutionsutskottets oftanämnda förslag har vidare anmärkts, att arbetare å landsbygden och särskildt jordtorpare skulle därigenom vara uteslutne från valrätt. Denna anmärkning kan nog synas behjärtansvärd. Men däremot måste dock erinras, att dessa medborgare utan tvifvel kunna ganska lätt genom arbete och omtanke bringa sig upp till den årliga inkomst, som utgör villkor för valrätt, och att många af dem väl redan i verkligheten äro i åtnjutande af sådan inkomst eller andra däremot svarande förmåner, ehuru de icke uppgifva sig till beskattning härför. Hvad särskildt angår jordtorparne, lära nog de flestes årliga inkomster och förmåner kunna uppskattas till värde af 500 kronor. Om de icke kunna blifva röstberättigade ensamt på grund af nyttjanderätt till torpet, därför att detsamma icke särskildt taxeras, så kan och bör detta missförhållande rättas genom ändring i bevillningsförelörden. Men som bestämmelse i sådant syfte icke har sin plats i grundlagen, har jag icke ansett mig kunna i detta ärende därom väcka förslag.

Beträffande slutligen den uttalade farhågan, att taxeringsmyndighet skulle kunna i politiskt syfte vägra att till beskattning för den minsta erforderliga inkomsten uppföra den, som anmälde sig vara och äfven i verkligheten vore i åtnjutande af sådan inkomst, torde denna farhåga få anses ganska ogrundad. Skulle undantagsvis försök i sådan riktning förekomma, blifver detsamma utan tvifvel af öfverordnad myndighet kraftigt tillbakavisadt.

Riksdagsordningens § 13 mom. 4 innehåller den bestämmelse, att valkretsindelningen skall ske hvart tionde år. Häruti föreslogo såväl Kungl. Maj:t som konstitutionsutskottet år 1902 den ändring, att valkretsindelningen skulle i stället företagas hvart nionde år. Då hufvudskälet för denna ändring nu icke gäller, har jag ansett bestämmelsen böra oförändrad bibehållas.»

Hvad sålunda yttrats torde fortfarande äga full giltighet, och sistlidet års erfarenhetsrön hafva ingalunda varit ägnade att rubba min öfvertygelse om rättvisan och lämpligheten af mitt därpå grundade förslag till lösning af den på dagordningen stående rösträttsfrågan.

Konstitutionsutskottet anförde, uti afgifvet utlåtande (n:o 5), beträffande detta förslag, att, sedan Riksdagen dåmera själf ifrågasatt »allmän rösträtt» såsom reformens mål, icke kunde vara lämpligt att stanna vid den mera begränsade utvidgning af valrätten, som jag förordat, åtminstone icke förrän allvarliga försök gjorts att genomföra ett på allmän rösträtt grundadt valsystem.

Vid sistlidet års riksdag gjordes, som bekant, många utan tvifvel allvarliga försök i sistberörda hänseende. Men som alla dessa försök misslyckades, är ju därigenom förverkligad den af utskottet angifna förutsättning för återupptagande af mitt förslag.

På grund häraf och då jag anser mig böra i min mån medverka till, att den föreliggande viktiga frågan blifver föremål för en, såvidt möjligt, allsidig pröfning, tillåter jag mig härigenom vördsamt föreslå,

att Riksdagen såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antager följande

Förslag

till ändrad lydelse af §§ 13, 14, 16, 17, 19 och 20 riksdagsordningen.

§ 13.

1. Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio, däraf etthundrafemtio för landet och åttio för städerna, väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Å landet utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Understiger domsagornas antal etthundrafemtio, skola, för ernående af det bestämda antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna, så vidt *lämpligen* ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar, som hvardera välja en riksdagsman. Öfverstiger domsagornas antal etthundrafemtio, skola, i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa intill hvarandra och hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas, två och två, till en valkrets.

3. I stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger en åttiondedel af folkmängden i rikets alla städer, väljes efter stadens folkmängd en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en åttiondedel af städernas folkmängd. Städer med mindre folkmängd, än nu är sagdt, ordnas, så vidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som, med iakttagande att hvardera utser en riksdagsman, erfordras för uppnående af det i mom. 1 föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

4. Indelningen af omförmälda valkretsar, så ock riksdagsmännens antal för hvar och en af de städer, hvilkas folkmängd i och för sig berättigar dem att utan förening med annan stad välja riksdagsman, bestämmes, efter ofvan angifna grunder, hvart tionde år af Konungen. Den ordning, som sålunda fastställles, vinner ej tillämpning förr än vid de val, hvilka näst därefter, enligt § 15 mom. 1, skola äga rum.

5. Uppgår städernas folkmängd till mer än åttio tvåhundraåttiondedelar af folkmängden i hela riket, skall det här ofvan föreskrifna antalet riksdagsmän tvåhundraåttio utses för landet och för städerna efter förhållandet mellan folkmängden å landet och i städerna. Det antal riksdagsmän, som sålunda bör utses för landet och för städerna, bestämmes af Konungen vid fastställande af den i mom. 4 omförmälda ordning, därvid i öfrigt stadgandena i mom. 2 och 3 skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

6. *I fråga om riksdagsmannaval skall köping och municipalsamhälle såsom stad anses. Tillämpning häraf sker vid fastställande af den i mom. 4 omförmälda valkretsordning, och gäller hvad därvid bestämts, till dess ny valkretsordning varder fastställd.*

§ 14.

1. Valrätt tillkommer inom den kommun, där medlem bosatt är, enhvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man eller kvinna, hvilken före början af det kalenderår, hvarunder valet äger rum,

uppnått tjugufem års ålder och antingen äger eller med stadgad åborätt innehafver jordbruksfastighet till ett taxeringsvärde af minst trehundra riksdaler eller eljest med nyttjanderätt innehafver sådan fastighet till taxeringsvärde ej understigande sexhundra riksdaler, eller äger annan fast egendom, hvar till vid riksdagsmannaval jämväl räknas å annans mark belägen byggnad, till taxeringsvärde af minst sexhundra riksdaler, eller ock erlägger till staten bevillning för en till minst femhundra riksdaler uppskattad årlig inkomst. Från valrätt vare dock utesluten den, som häftar för utskylder till staten eller kommun, hvilka rätteligen bort under det löpande eller något af de två närmast föregående kalenderåren erläggas, eller värnpliktig, som icke fullgjort de honom före valtillfället åliggande värnpliktsöfningar.

2. Den, som, efter flyttning från annan kommun, blifvit för det år valet hålles i kommunen mantals-skrifven, äger, utan hinder däraf att han ej är i denna kommuns allmänna angelägenheter röstberättigad, valrätt, så framt han inom den kommun, hvarifrån han inflyttat, skulle vara valberättigad, om han fortfarande vore där mantalsskrifven.

§ 16.

1. Å landet väljes riksdagsman medelst elektorér. För hvarje kommun utses inför kommunalstämmans ordförande en elektor och därutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af tusen. Desse elektorér sammanträda till riksdagsmannaval inför domhafvanden i den domsaga, till hvilken valkretsen hörér, eller, om två domsagor äro förenade till en valkrets, inför domhafvanden i den af dessa domsagor, hvilken den största folkmängden äger.

2. I de valkretsar, som bestå af två eller flera städer, utses inför magistraten en elektor för hvarje stad och därutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af fem hundra. Desse elektorér sammanträda till riksdagsmannaval inför magistraten i den stad inom valkretsen, som största folkmänden äger.

3. Kommuner, som hafva att gemensamt välja riksdagsman, äga dock begagna det omedelbara val-sättet, därest af de röstberättigade så beslutas. Då förslag härom af de röstberättigade i en kommun väckes medelst beslut, fattadt inför kommunalstämmans ordförande eller magistrat, varder sådant meddeladt Konungens befallningshafvande, som från öfriga till valkretsen hörande kommuner inforrar de röstberättigades röster och utfärdar kungörelse om utgången, efter ty som de flesta afgifna rösterna varit för bifall eller afslag. I sistnämnda fall kan frågan icke förr, än en tid af fem år därefter förflutit, ånyo upptagas. Beslutes åter förändringen, träder den i kraft vid det val, som näst efter en månad från kungörelsens utfärdande inträffar, och gäller för en tid af minst fem år, hvarefter beslut om dess upphörande kan på lika sätt som om dess införande fattas.

Vid de omedelbara valen afgifvas rösterna, särskildt för hvarje kommun, inför kommunalstämmans ordförande eller magistrat; och skola för rösternas sammanräknande och fullmakts utfärdande åt den, som de flesta rösterna erhållit, valprotokollen insändas, för kommunerna å landet till domhafvanden och för städerna till magistraten i den stad, som största folkmängden äger. Vid dessa protokolls affattande böra till ledning tjäna formulär, som af Konungen fastställas.

4. Den befattning med riksdagsmannaval, som enligt denna § samt §§ 17, 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande, *åligger* i stad, där magistrat ej finnes, den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse eller dess ordförande, *och i köping eller municipal-samhälle kommunalstämmans eller municipalstämmans ordförande; ej må dock annan än magistrat vara val-förrättare vid ifrågavarande val.*

5. I stad, som har att ensam sända en eller flere riksdagsmän, förrättas valen omedelbart inför magistraten; och må, där flere riksdagsmän skola utses, staden, på sätt om val till stadsfullmäktige är stadgad, kunna indelas i valkretsar.

§ 17.

1. Vid såväl elektors- som riksdagsmannaval tillkommer hvarje röstande en röst. Den, som därvid erhållit de flestas röster, vare lagligen vald, och skilje lotten emellan dem, som erhållit lika röstetal.

2. Vid dessa val skall för hvarje kommun till efterrättelse tjäna den för kommunen gällande röstlängd, som bör innehålla anteckning om dem, hvilka enligt § 14 mom. 1 valrätt tillkommer, äfvensom tillägg rörande de icke i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigade, hvilka må enligt § 14 mom. 2 äga valrätt. Då val förestår, låte å landet kommunalstämman ordförande och i stad magistraten hålla röstlängden, försedd med nämnda anteckning och tillägg, för granskning tillgänglig under minst fjorton dagar; och varde underrättelse härom i kyrkan eller kyrkorna kungjord, så ock i stad, där så ske kan, i där utkommande tidning införd. Anmärkning mot röstlängd skall, för att komma under pröfning, å landet framställas vid valförrättningens början och i stad skriftligen till magistraten ingifvas sist å tredje dagen före valet; dock att anmärkning, däri yrkas valrätt för den, som framställer anmärkningen, må i stad göras äfven under valförrättningens fortgång.

§ 19.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast väljas män, som enligt 14 § äga valrätt inom den kommun eller någon af de kommuner, för hvilka de väljas.

§ 20.

För den, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, utfärdas ofördröjligen fullmakt i två exemplar, underskrifna för valkrets å landet af domhufvanden, för stad, som ensam sänder riksdagsman, af

stadens magistrat, och för valkrets, som består af flera städer, af den magistrat, som valet slutligen handlagt; och skall det ena exemplaret öfverlämnas åt den valde och det andra insändas till justitiedepartementet. Fullmakterna böra hafva följande lydelse:

»Vid riksdagsmannaval, som den — hållits i N. N. domsaga» (»N. N. valdistrikt af N. N. domsaga») eller »i N. N. stad» (»stadsvalkrets»), »har N. N. blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för en tid af tre år, räknade från och med den 1 januari nästkommande år» (eller om valet hållits efter treårsperiodens början: »för tiden till den 1 januari år— —»), »hvarom detta länder till bevis och fullmakt». Ort och tid.

Stockholm den 11 februari 1905.

C. A. Sjöcrona.